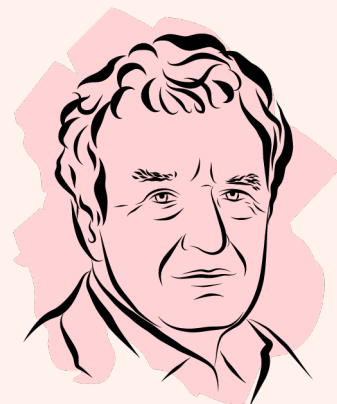

Een wormgat naar het hoofd van de medemens

Een wormgat is een hypothetisch verschijnsel in de ruimtetijdtheorie, waardoor een tunnel tussen twee ver van elkaar gelegen punten en zelfs heelallen kan ontstaan. Het is hoogst theoretische natuurkunde, officieel is hij nog nooit aangetoond, maar laten we wel wezen, het wormgat bestaat. Het heet 'boek'.

Je zit in een luie stoel en opeens bevind je je op Antarctica, in de Middeleeuwen, in Midden-Aarde, op niet bestaande planeten (Arrakis). En misschien wel het belangrijkste, in het brein van de medemens. In *The Better Angels of Our Nature* betoogt Steven Pinker, hoogleraar psychologie aan de Harvard Universiteit, dat de mensheid door het lezen van boeken beschaafder en empathischer is geworden. Mensen staan van oudsher niet welwillend tegenover anderen die niet tot hun familie, stam of volk behoren, maar dat is veranderd. Een van de verklaringen daarvoor is de komst van het boek, aldus Pinker.

'Lezen is een techniek om perspectieven te veranderen.' Pinker heeft het over 'de kracht van alfabetisering om lezers te bevrijden van hun provinciale houding'. En: 'Het is geen grote sprong om te veronderstellen dat de gewoonte van het lezen van andermans woorden iemand de gewoonte zou kunnen bijbrengen om in het hoofd van anderen te kruipen, en zo ook hun gevoelens en pijn te delen.'

Lezers van dit weekblad kennen mij als een wetenschapsjournalist met een achtergrond als chemicus die doorgaans schrijft over klimaat (houd het hoofd koel), kernenergie (beter dan zon en wind), luchtvervuiling (bijna weg), glyfosaat (paniek om niets) en de natuur (hoera, de hop is terug). Maar ik ben een hybride bèta, van cijfers én letters. En ik houd nog het meest van boeken.

Valt een boek eenmaal in de smaak, dan wil ik alles van de bewuste schrijver lezen. Dat begon al thuis bij mijn ouders (weinig opleiding, veel boeken) met Harold Robbins, Leon Uris en Upton Sinclair. In mijn studententijd kwamen daar Jan Wolkers, Knut Hamsun, Hermann Hesse, Jan en Annie Romein, Rudy Kousbroek, Tolkien, Simon Carmiggelt, Godfried Bomans, Franz Kafka, Aleksander Solzjenitsyn, Willem Frederik Hermans, Harry Mulisch, Hubert Lampo en Jean-Paul Sartre bij. Als volwassene raakte ik in de ban van Gerard Reve, Karel van het Reve, Chaim Potok, T.C. Boyle, Arthur Koestler, Tom Wolfe en Paul Auster.

Ik haal mijn eclectische neus niet op voor wat wel 'pulp' wordt genoemd: Stephen King en Michael Crichton. Fictie en non-fictie, het is me om het even: ook van Annie Dillard, Joop Goudsblom, Floris Cohen, Matt Ridley, Ad van Liempt, Ed Wilson, Louise Fresco, Frans de Waal en Steven Pinker heb ik meters verslonden. De laatste twee decennia las ik alles van Willem Elsschot, Alexander McCall Smith, Leon de Winter, Szczepan Twardoch, Dimitri Verhulst, Theo Thijssen en F. Bordewijk.

Boeken maken deel uit van mijn vriendschappen en liefdes. Via mijn eerste vrouw, lerares Frans, leerde ik Louis-Ferdinand Céline en Alain-Fournier kennen. Peter van Dijk, vriend en co-auteur bij *NRC Handelsblad*, raadde Elias Canetti en Italo Svevo aan, Bram Peper koppelde me aan Karl Ove Knausgård. Toen hij hoorde dat mijn vrouw en ik een roadtrip langs de Baltische kust gingen maken, adviseerde hij Jan Brokken als metgezel.

Het voor iedereen beschikbare boek bestaat zo'n vijfhonderd jaar en er zijn heuse zorgen over de komende tijd. Kan het boek op tegen kranten, de smartphone, vakantiereisjes, sociale media, Netflix, de verslavende series (*Ludwig*, *Department Q*)?

Ach, wie het boek als wormgat ziet, weet dat de tunnel naar elders krachtiger en kleurrijker is dan die van de concurrentie. Het boek blijft. En het leert je zoveel meer dan een krant. Lees *Jeruzalem* van de Britse historicus Simon Sebag Montefiore en *Mijn beloofde land* van de Israëlische journalist Ari Shavit en je weet meer over het conflict in het Midden-Oosten dan je in de *NRC*, *de Volkskrant* of *Trouw* leest.

Na deze omgevallen boekenkast moet ik met een advies eindigen. Welnu, *Het Martyrium* is fantastisch. *De Avonden*, *Kees de jongen*, *Nooit meer slapen*, *Bint*, *Lijmen/Het been* en *Villa des Roses* zijn prachtig maar ja, veel mensen kennen die boeken al. Mijn tip: *De Grote Meaulnes* van Alain-Fournier. Ik zou er veel over willen vertellen, maar helaas, ik heb geen ruimte meer. Lees het.

Steven Pinker: 'Lezen bevrijdt ons van onze provinciale houding'